

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

НЕДОШИТКО ІРИНА РОМАНІВНА

УДК 94(477):314.743

**УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА США
У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ (1991–2011 рр.)**

07.00.01 – історія України

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Тернопіль – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Гомотюк Оксана Євгенівна,
Тернопільський національний економічний університет,
завідувач кафедри документознавства,
інформаційної діяльності та українознавства.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, доцент
Бевз Тетяна Анатоліївна,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України,
головний науковий співробітник відділу
соціально-політичної історії;

кандидат історичних наук,
Дибчук Людмила Василівна,
Вінницький кооперативний інститут,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін.

Захист відбудеться «18» квітня 2013 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.04 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, ауд. 31).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий «15» березня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. М. Москалюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми визначається необхідністю всебічного й комплексного дослідження ролі української діаспори США в державотворчих процесах в Україні, осмислення її внеску, обґрунтування значення в історії України. Суспільні виклики сучасного глобалізованого світу, що характеризується активними міграційними процесами об'єктивно зумовлюють потребу наукового осмислення участі в них українців, їх впливу на країну перебування та зв'язку з історичною Батьківщиною.

Контакт культур, з одного боку, й національно-культурне збереження – з іншого, посилюють увагу до ідентифікації й самоідентифікації, які набувають щораз ширшого спектру дії та змісту. Важливим є розуміння, у який спосіб розвивається українська ідентичність у США, які чинники сприяють її збереженню. Пріоритетного значення набуває осмислення культурної спадщини зарубіжних українців, що є складовою української культури.

Українська діаспора США, базуючись на національних традиціях, органічно засвоюючи цінності світової цивілізації, унікальний досвід, незважаючи на об'єктивні асиміляційні проблеми, відіграє помітну роль у динамічних процесах, що відбуваються в незалежній Україні. Підкріплена останньою, четвертою хвилею еміграції, вона є найкраще зорганізованою у США, що дає змогу вести мову про її моральну, політичну, інформаційну, матеріальну участь у процесах державотворення.

Актуальність теми дослідження стосується також реалізації державної політики. Одним із шляхів інтеграції України у світовий простір, утвердження її міжнародного іміджу, сприйняття як надійного і передбачуваного партнера є використання можливостей діаспори.

Необхідність цієї праці зумовлюється й тим, що незважаючи на здобутки національної історіографії, зазначена проблема в повному обсязі і належними чином комплексно не розглядалася, тому потребує ґрунтового аналізу і системного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження є складником науково-дослідних робіт кафедри українознавства Тернопільського національного економічного університету за 2003–2007 рр. «Історичні та економічні проблеми розвитку української спільноти у ХХ ст.» (державний реєстраційний номер 0103U000966), кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства в 2008–2011 рр. «Історичні проблеми розвитку спільноти у ХХ ст.» (державний реєстраційний номер 0107U012272).

Мета роботи – дослідити внесок української діаспори США у державотворчі процеси в Україні у період 1991–2011 рр.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких основних **завдань**:

- розкрити ступінь вивчення проблеми та проаналізувати її джерельну базу;
- з'ясувати становище української діаспори у США, визначити потенційні можливості створених нею громадських, політичних, економічних, освітніх,

релігійних, культурних та ін. інституцій у сприянні й допомозі державотворчим процесам в Україні;

- охарактеризувати форми і напрями участі української діаспори США у державотворенні в Україні, в процесах трансформації та демократизації, передачі досвіду у побудові громадянського суспільства;
- визначити внесок української діаспори США у реалізацію соціально-економічної політики Української держави;
- проаналізувати участь української діаспори США у гуманітарних процесах в Україні;
- дослідити вплив діаспори на визнання України суверенним членом світової спільноти, висвітлити роль у захисті національних зовнішніх і внутрішніх інтересів, у формуванні міжнародного іміджу Української держави.

Об'єкт дослідження – українська діаспора США наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. та її участь у державотворчих процесах в Україні.

Предмет дослідження – особливості діяльності української діаспори США наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., її внесок у державотворчі процеси в Україні упродовж 1991–2011 років.

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять принципи історизму, об'єктивності, системності, науковості. Вони дали змогу оцінити події, процеси, що були визначальними у відносинах діаспори США з історичною Батьківщиною, охарактеризувати різні форми співпраці, внесок у державотворення впродовж 1991–2011 рр. У дослідженні проблеми найважливіше місце посідає системний підхід, що дав можливість зрозуміти роль діаспори в державотворчих процесах в Україні. В основу роботи покладено комплексне застосування загальнонаукових методів: історичного, логічного, систематизації; власне історичних: хронологічного, проблемно-хронологічного, синхронічного, порівняльно-історичного, біографічного; міждисциплінарних: статистичного, системно-структурного. Їхнє цілеспрямоване й комплексне застосування сприяло всебічному аналізу конкретної проблеми.

Територіальні межі дослідження охоплюють державну територію України, а також місця локалізації української діаспори США як країни поселення.

Хронологічні рамки дослідження визначені періодом з 1991 по 2011 рр. з деякими відхиленнями, для більш глибокого дослідження еволюції процесів. Нижня межа обумовлена роком проголошення незалежності України (1991 р.), коли в українській діаспори США з'явилась можливість взяти участь у державотворчих процесах. Верхня межа датується 2011 р. – часом проведення V Всесвітнього форуму українців, на якому підведено підсумки 20-річної діяльності української діаспори і окреслено перспективні плани.

Наукова новизна одержаних результатів визначається концептуалізацією теми як цілісної дослідницької проблеми в комплексному аналізі джерел і літератури, переважна кількість яких вперше запроваджена до наукового обігу. Проаналізовано форми і напрями співпраці української діаспори США з історичною Батьківщиною, розкрито їхнє значення для

державотворчих процесів в Україні означеного періоду, висвітлено маловідомі аспекти історії української еміграції США. Уперше предметом наукового розгляду стала участь української діаспори США на етапах державотворення в процесах трансформації та демократизації в Україні, у розбудові громадянського суспільства. Окреслено роль діаспори в реалізації економічної політики незалежної України, визначено соціальні ініціативи діаспори, з'ясовано їх значення для сучасного державотворення. Наукове дослідження заповнює прогалину у визначенні ролі української діаспори США в зовнішньополітичній діяльності України і висвітлює внесок діаспори у формування її міжнародного іміджу. Подальшого розвитку набуло виокремлення значення здобутків української діаспори США для поступу загальнонаціональної науки, освіти, літератури, мистецтва, її участі в гуманітарних процесах незалежної Української держави.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення, висновки та узагальнення дисертаційної роботи розширюють і поглиблюють наукові знання про роль і значення української діаспори США в державотворчих процесах в Україні. Фактичний матеріал, висновки і результати дослідження можуть бути використані для підготовки наукових (теоретичних) і дисертаційних праць з історії України, історії української діаспори, всесвітньої історії, з історії науки і культури, навчальних курсів для вищої школи. Одержані результати слугуватимуть активізації державної політики з питань розвитку взаємовідносин України з країнами, у яких проживає українська діаспора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки й матеріали дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету, науково-методичних семінарах, у доповідях на звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу, міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, зокрема: Міжнародній науковій конференції «Проблеми інтерпретації творчої спадщини Богдана Лепкого» (м. Тернопіль, 2-3 листопада 2007 р.); Міжнародній науковій конференції «Українство у світі: Україна є там, де живуть українці» (м. Чернігів, 23-25 травня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Подільська еміграція в контексті Європейської культури» (м. Хмельницький, 17-18 березня 2011 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин» (м. Луганськ, 12-13 квітня 2011 р.); III Міжнародній конференції «Одеські читання: актуальні проблеми історії, археології та етнології» (м. Одеса, 15-16 квітня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу» (м. Тернопіль, 20-21 квітня 2012 р.); Буковинській науково-практичній конференції «Ми українці, ми українські» (м. Чернівці, 2 листопада 2007 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук» (м. Дніпропетровськ, 7-8 жовтня 2012 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 14 публікаціях, із них 6 опубліковано у фахових виданнях України, 8 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (630 позицій), додатків (3 таблиці, 10 документів). Обсяг основного тексту дисертації становить 199 сторінок, загальний обсяг – 320 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет наукового пошуку, хронологічні рамки, територіальні межі, методи дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів, практичне значення дисертаційної роботи, подано інформацію про апробацію результатів дослідження та його структуру.

У першому розділі «Історіографічні, джерелознавчі та методологічні засади дослідження» проаналізовано ступінь наукової розробки теми, здобутки національної та зарубіжної історіографії, охарактеризовано джерельну базу, а також теоретико-методологічні засади дослідження.

Загалом історіографію досліджуваної проблеми умовно поділено на три періоди: 1) кінець 1980-х–1994 р., 2) 1994–2000 рр., 3) 2000–2011 рр. В основі поділу лежить тематично-хронологічний принцип, що дав змогу простежити динаміку співпраці української діаспори із Українською державою та проаналізувати відображення цього процесу в науковій літературі.

Характерною рисою першого періоду визначено тематичне увиразнення проблематики діаспори в контексті підготовки серійних, енциклопедичних видань і оприлюднення перших оглядових праць. Життя та діяльність української діаспори висвітлюються в 11 томах «Енциклопедії українознавства» і п'ятитомній англomовній енциклопедії «Encyclopedia of Ukraine». Однією з перших ґрунтовних (і узагальнених) праць, у якій досліджено життя української діаспори впродовж трьох хвиль переселення, була розвідка М. Куропася «The Ukrainian Americans. Roots and Aspirations 1884–1954», що побачила світ у 1991 р. У праці подано цінний матеріал з релігійного, політичного та культурного життя українців у США, що є важливим джерелом для вивчення української імміграції в цій країні. Американські дослідники, здебільшого українського походження, розглядали здобутки діаспори в державному і громадському житті країни перебування, проаналізували внесок у розвиток культури, освіти та науки. З цією метою в 1991 р. опубліковано англomовну колективну монографію «The Ukrainian Heritage in America» за загальною редакцією В. Душника.

Зародження нового напрямку досліджень в Україні – діаспорознавства – збіглося з відродженням історичної пам'яті, переорієнтацією радянських істориків на національне розуміння українського минулого в загальносвітовому

контексті. Науковці діаспори стали членами НАН України, зокрема А. Жуковський, Л. Рудницький, О. Прицак, Р. Шпорлюк та ін., що сприяло виробленню спільних підходів до вивчення феномену діаспори. Праці О. Воловини, І. Зелика, В. Маркуся, Г. Миронюк та інших учених відображають зацікавленість становищем української діаспори, умовами і причинами її самовідтворення, а також формами інтеграції в суспільство країни поселення. Серед перших сучасних українських ґрунтовних досліджень були розвідки С. Віднянського, Ф. Заставного, С. Лазебника, Л. Лещенка, Ю. Макара, В. Потульницького, В. Трощинського, А. Шлепакова, а також статті в науковому збірнику «Українська діаспора». У вивченні життя українців діаспори помітну роль відігравали всеукраїнські, міжнародні конференції, започатковані у 1992 р.

Другий період визначається інституціоналізацією діаспорознавства. У 1994 р. створено Центр етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології, очолюваний В. Євтухом, який відповідав за координацію роботи з діаспорознавства; засновано також Міжнародну громадську науково-дослідну інституцію при Інституті досліджень діаспори під керівництвом Б. Гориня та І. Винниченка, де акцентовано увагу на історичних аспектах існування цього суспільного феномену. Науковці Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України досліджують проблеми політичної історії української еміграції, її вплив на процес відродження державності України; Центру пам'яткознавства НАН України – пам'ятки релігійного мистецтва і церковної архітектури, культури і мистецької традиції української діаспори. Національний науково-дослідний інститут українознавства та всесвітньої історії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України розробив концепцію українознавства як інтегровану систему знань про Україну і світове українство. Заснований у 1999 р. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» став одним із провідних центрів популяризації здобутків української діаспори і налагодження співпраці з нею. Наукові праці В. Даниленка, С. Качараби, Ю. Макара, В. Сергійчука, А. Шевченка та інших учених слугують поступу нового напрямку наукових досліджень. Спільна праця науковців діаспори і материкової України дала змогу одержати перші результати: в 1995 р. видано Т.4: «Австралія–Азія–Африка» «Енциклопедії української діаспори». У 1997 р. оприлюднено ґрунтовну працю «Історія української еміграції» (за редакцією Б. Лановика), де приділено увагу періодизації еміграції, її причинам, напрямам, процесу формування громад у різних країнах світу. Монографія В. Трощинського та А. Шевченка «Українці в світі» присвячена новим тенденціям у розвитку стратегії діаспори з огляду на проголошення незалежності України, спрямування державної політики щодо закордонного українства.

У третьому періоді історіографії досліджуваної проблеми увагу зосереджено на теоретико-методологічних засадах вивчення феномену діаспори, її ролі в державотворчих процесах в Україні, а також ґрунтовно вивчаються окремі аспекти громадського життя українців США. Новим внеском в дослідження проблем діаспори є напрацювання В. Євтуха, А. Попка,

В. Трощинського. Науковці Б. Лановик, Р. Матейко, З. Матисякевич та інші дослідники в монографії «Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави» спробували комплексно висвітлити роль західної української діаспори у становленні новітньої Української держави. Однак економічній допомозі української діаспори, співпраці у галузі науки та освіти не надано достатньої уваги. Уперше О. Мороз, як представник діаспори, у розвідці «Модерна нація: українець у часі і просторі» на основі документальних матеріалів узагальнив результати роботи національно свідомої верстви української діаспори у США, яка сприяла відродженню незалежної України впродовж 1991–2000 рр.

Цінними у вивченні феномену діаспори стали наукові праці А. Атаманенко, В. Губарця, І. Ключковської, І. Краснодемської, Т. Лупула, В. Макара, В. Моцюка, М. Палієнко, В. Пісун, С. Попика та інших науковців. Вагомою з цього огляду є праця «Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії» (за редакцією В. Євтуха).

Своєрідним підсумком діаспорних студій, легітимацією діаспорознавства у системі освіти стала праця «Закордонне українство», яку підготували В. Євтух, В. Трощинський, А. Попок, здійснивши теоретичне обґрунтування механізмів зв'язку із закордонним українством. Діаспорознавство стало предметом наукового зацікавлення освітніх установ міст Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Харкова, Донецька, Ніжина, Чернігова, Острога, Чернівців, Хмельницького та ін.

У сучасній історичній науці спостерігаємо поживлення інтересу до соціокультурної проблематики. Комплексному аналізу української діаспори як підсистеми українського етносу присвячена праця К. Чернової «Українська діаспора як соціокультурна система». Науковець Н. Кривда у монографії «Українська діаспора: досвід культуротворення» головну увагу приділяє осмисленню культурних процесів, які відбуваються в українській діаспорі, не вдаючись до розгляду процесів взаємодії діаспори з Україною.

Співпраця української діаспори США, а також інших країн з Україною в галузях економіки, освіти і культури була предметом дисертаційних робіт Н. Горбатюк, Л. Дибчук, Н. Мерфі, Г. Саранчі, Н. Совінської, В. Чекалюк, К. Чернової, Г. Щигельської та ін.

Заслужують на увагу наукові праці О. Сліпушко «Тобі Україно». Історія Координаційного Комітету Допомоги Україні в США 1991-2003 рр.» і М. Слабошпицького «Не загублена українська людина (155 портретів з української діаспори)», у яких висвітлено внесок окремих інституцій і постатей еміграції у процес державотворення. Організаційні та договірні механізми взаємовідносин діаспори з Україною досліджував С. Вдовенко в праці «Закордонне українство в національному державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини».

Соціологічні та демографічні дослідження українців США були предметом наукового інтересу діаспорних учених – Г. Лемех, В. Лопуха, О. Воловини та ін.

Науковці одноставні у тому, що діаспора США відіграла значну роль у

визнанні урядом США державної незалежності України. Вагомою у цьому напрямі дослідження була розвідка Ю. Недужка «Українська діаспора в процесі відновлення державної незалежності України (середина 40-х – початок 90-х років ХХ століття)».

Для вивчення окресленої проблеми важливе значення мають праці, присвячені аналізу сучасних державотворчих процесів в Україні, що дає змогу виокремити актуальні проблеми розвитку громадянського суспільства, трансформації політичної, соціально-економічної систем, імплементації демократичних цінностей у посттоталітарне суспільство. Серед цих досліджень слід зазначити студії Т. Бевз, Я. Калакури, С. Кульчицького, М. Литвина, А. Слюсаренка, В. Смоля, В. Солдатенка та ін.

Отже, проведений аналіз стану наукової розробки проблеми засвідчив, що дотепер в українській і зарубіжній історіографії питання про роль української діаспори США в державотворчих процесах в Україні у 1991–2011 рр., не стало предметом комплексного вивчення, зокрема відсутня ґрунтовна й узагальнювальна праця, у якій би висвітлювалася зазначена проблема.

Джерельну базу дослідження подано опублікованими й архівними документальними матеріалами, які відображають основні аспекти теми. Джерела систематизовано за такими групами: законодавчі документи; матеріали громадських об'єднань української діаспори, міжнародних і українських організацій; інтерв'ю і виступи керівників держав, послів України у США; публікації у періодичних виданнях; документи особистого походження; статистичні матеріали; довідкові матеріали.

До першої групи джерел належать офіційні документи держави та уряду: Акт проголошення незалежності України, Декларація про державний суверенітет України, Конституція України, Державні програми співпраці із закордонними українцями, звіти про виконання цих програм, матеріали парламентських слухань «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» та «Українці у світі», а також круглих столів, офіційних сайтів. Головні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США, що відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України, проаналізовано на основі звітів діяльності Ради директорів Світового конгресу українців, президентів Українського конгресового комітету Америки М. Савківа, Т. Олексій, Конгресового українського кокусу, Української національної інформаційної служби, Координаційного комітету допомоги Україні, інших діаспорних організацій, які належать до Світового конгресу українців і проводять активну діяльність, спрямовану на висвітлення проблем українців, становлення незалежної Української держави і забезпечення її позитивного іміджу.

Більшість неопублікованих документів зберігається в різних архівних сховищах, проте не всі документи на даний час доступні для дослідження. У ЦДАВО України у фонді Президента України (Ф. 5233) є документи лише від 1991 до 1997 р. З першого опису цього фонду «Адміністрація Президента України (Л. М. Кравчука) 1991–1993» використано матеріали Канцелярії Президента України, Відділу нагород. Вони дали можливість охарактеризувати

початковий етап взаємодії діаспори з Україною, закладення політичної та договірно-правової бази міждержавних відносин. Зміни у відносинах між державами, переорієнтацію діаспори з напряму надання допомоги конкретним особам на економічну і політичну допомогу державі дають змогу відтворити матеріали другого опису цього фонду – «Адміністрація Президента України (Л. Д. Кучми) 1994–1997».

Важливими для дослідження виявилися документи, що зберігаються у фондах Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України. Із фонду 1 «Справи постійного зберігання за 1988–2005 рр.» проаналізовано листування, звіти окремих управлінь та відділів міністерства, витяги зі щоденників, записи бесід працівників зовнішньополітичного відомства та представництв, інформаційно-аналітичні довідки тощо. Із фонду 2 «Двосторонні договори й угоди» використано документи, що засвідчують укладені договори між Україною та США впродовж досліджуваного періоду.

Частину інформації почерпнуто з Центрального державного архіву громадських об'єднань України, а саме з фонду 1 «Центрального Комітету КП(б)У». З опису 32 «Загального відділу Компартії України 1986–1991 рр.» проаналізовано матеріали звітів про роботу делегації Товариства «Україна» під час відрядження до США, а також звіт про роботу першого заступника голови правління цього товариства С. Лазебника.

Серед документів, які зберігаються в Центральному державному архіві-музеї літератури та мистецтва України, цінними для розкриття предмета дослідження вважаємо документи з особового фонду 1186 І. Багряного (І. П. Лозов'ягіна), фонду 524 «Колекція документів діячів українського образотворчого мистецтва» та фонду 1306 «Морозова Людмила Миколаївна (1907–1997), художниця, жила і працювала у США».

Інформативно насиченими щодо діяльності інституцій діаспори, її окремих представників є матеріали Центрального державного архіву зарубіжної україніки, зокрема фонд 23 «Документи Українського Православного Братства імені Митрополита Василя Липківського на еміграції», зібрані родиною В. і Р. Кохно (США), фонд 22 Г. Черінь (Грибінської Г. І., за чоловіком – Паньків, 1942 р. н.) – відомої української поетеси, письменниці, громадської діячки США, а також бібліотечні фонди: БФ 2 «Книги та періодичні видання», передані разом із документами фонду 23 «Документами Українського Православного Братства імені Митрополита Василя Липківського на еміграції» та БФ 3 «Книги та періодичні видання», передані разом із документами фонду 27 «Колекції документів громадсько-політичних організацій української діаспори, зібрані Фондацією імені Олега Ольжича (Україна)».

Важливі документи, що стосуються налагодження культурної співпраці з діаспорою, презентують матеріали архіву Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України, Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки, Наукової бібліотеки Національного університету «Острозька академія», Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» та ін.

Тексти інтерв'ю, виступів, промов керівників держав, послів України в США – О. Білоруса, К. Гриценка, М. Резніка, О. Шамшура, О. Моцика, лідерів міжнародних, українських діаспорних організацій є ще однією важливою групою джерел нашого дослідження, у якій відображено кроки української дипломатії, української діаспори в напрямі поглиблення не лише міжнародної співпраці, а й забезпечення внутрішніх потреб держави. Ці джерела дають змогу визначити проблеми і перспективи відносин. Водночас при написанні роботи використані зібрані автором матеріали інтерв'ю з О. Шокалом (головою ВГО «Українська взаємодопомога»), С. Самборським, О. Воловиною.

Окрему групу джерел, що дають можливість відтворити цілісну картину зазначеної проблеми, формують матеріали закордонної та української періодики, а саме: «Українська діаспора» (Київ – Чикаго), «Свобода» (США), «Шлях Перемоги» (Київ–Нью-Йорк–Лондон–Берлін), «Українське слово» (Київ–Нью-Йорк–Лондон), «Національна трибуна» (Нью-Йорк), «Вісті УЗО» (Клівленд), «Український Клівленд» (Клівленд), «Час і події» (Чикаго), «Народна воля», «Америка», «Шлях», «Українські вісті», «The Ukrainian Weekly», «Our life» та ін.

Матеріали особистого походження, серед яких спомини П. Якиміва, Т. Гунчака, О. Антоновича, С. Лазебника та інших діячів, доповнюють джерельну базу дослідження, оскільки містять маловідомий конкретно-історичний матеріал, хоча вони не позбавлені певного суб'єктивізму.

Важливим джерелом для аналізу окресленої проблеми є статистичні матеріали, серед використаних – дані Центру досліджень українців у США при НТШ–А, що презентують показники переписів населення, державних опитувань і статистику міграційної служби США.

Використання широкої методологічної основи дослідження, уточнення понятійно-категоріального апарату забезпечили досягнення визначеної мети, дали змогу провести комплексний і всебічний аналіз, уникнути суб'єктивних оцінок, а також сприяють науковій вірогідності результатів дослідження.

Здійснений історіографічний, джерелознавчий, методологічний аналіз засвідчує наявність потужної документальної основи для розкриття обраної наукової проблеми – участь діаспори в державотворчих процесах в Україні.

У другому розділі **«Діаспора як чинник збереження української ідентичності»** досліджено, що українська діаспора США належить до консолідованої і економічно незалежної, високоурбанізованої та освіченої національної меншини. Установлено, що збереженню ідентичності українців у США сприяють родина, церква, освіта, громадські організації, україномовний інформаційний простір.

На підставі аналізу опублікованих офіційних статистичних даних (2010 р.) визначено, що в США живуть 961,262 тис. американців українського походження, що на 211,714 тис. більше порівняно з 1990 р. і становить близько 0,3 % населення США. Згідно з неофіційними даними в країні проживає до 2 млн. українців. Приріст населення серед американців українського походження за період від 1990 р. до 2010 р. становить 29,5 % переважно за рахунок емігрантів «четвертої хвилі». З'ясовано, що станом на 2010 р. українці

в США найбільш сконцентровані у восьми штатах: Нью-Йорк, Пенсильванія, Каліфорнія, Нью-Джерсі, Іллінойс, Огайо, Мічиган і Флорида. У середньому кількість населення українського походження коливається від 148,7 тис. у штаті Нью-Йорк до 3,982 тис. у штаті Невада. Констатовано, що представники «четвертої хвилі» еміграції внесли радикальні зміни в географію розселення. У 2010 р. спостерігалася тенденція до збільшення україномовного населення на території США, де рідною мовою розмовляє 22,1 % українців (станом на кінець ХХ ст. – 7,6 %).

Зазначено, що сучасній українській діаспорі США властиві внутрішні суперечності, конфлікти різних еміграційних хвиль, трансформаційні й асиміляційні процеси. Серед основних проблем діаспорного середовища визначено такі: зменшення кількості членів організацій через похилий вік, а також перманентний відхід представників молодших поколінь від діяльності громадських об'єднань. З'ясовано, що українські об'єднання політичного характеру і церкви неохоче приймають до своїх лав новоприбулих, однією з причин цього явища є нерозвиненість концепції суспільно-громадської діяльності в представників «четвертої хвилі». Водночас наголошено, що представники «четвертої хвилі» створили нові організації, зокрема, Всеамериканське громадське об'єднання «Нова українська хвиля» і «Помаранчева хвиля», заснували часописи тощо. Нова хвиля емігрантів загалом слугує активізації культурного життя, діяльності українських церков, створенню нових українських шкіл.

Досліджено, що найбільша роль у житті української діаспори США належить Церкві. Найчисельнішою у США є Українська католицька церква, чотири єпархії якої налічують понад 400 тис. осіб, Українська православна церква об'єднує понад 200 тис. осіб. Доведено, що Церква, будучи носієм національної традиції, виразником моралі, потужним чинником збереження ідентичності, взяла на себе функцію допомоги новій «хвилі» еміграції та інтеграції українського населення в американське суспільство, а також долучається до державотворчих процесів в Україні.

У роботі з'ясовано значення освітніх українознавчих осередків у збереженні ідентичності української діаспори США. Визначено, що найбільш ефективно функціонують українські суботні школи під керівництвом Шкільної ради США при Українському конгресовому комітеті Америки, хоча їхня кількість упродовж першого десятиріччя ХХІ ст. щораз зменшується.

Важливим чинником збереження української ідентичності є україномовний інформаційний простір. Провідна роль належить пресі, що є інформаційним і об'єднувальним органом громадської думки етнічних українців. На противагу асиміляційним процесам у середовищі діаспори діє понад 20 українських радіопрограм, а в 2005 р. у Чикаго відкрито UATV – канал українського етнічного телебачення. Обґрунтовано, що активна участь у державотворчих процесах в Україні можлива завдяки організаціям української діаспори США.

Вважаємо, що українська діаспора має всі умови для забезпечення інформаційної, політичної, інтелектуальної, фінансової підтримки державотворчих процесів в Україні.

У третьому розділі **«Використання потенціалу діаспори у державотворенні»** досліджено основні напрями участі діаспори у державотворчих процесах в Україні в їхньому взаємозв'язку із соціально-економічною та гуманітарною політикою Української держави.

Доведено, що діаспора від початку проголошення незалежності України була впливовим чинником у процесах державотворення через діяльність українських організацій, товариств, спілок тощо. У перші десятиліття розбудови Української держави потенціал української діаспори США спрямовувався на підвищення прозорості законодавства в Україні, ефективну організацію роботи парламенту, поліпшення взаємодії між гілками влади, розширення доступу громадськості до законодавчого процесу. За формою ця участь передбачала інформаційну, моральну, політичну, матеріальну допомогу у вигляді конференцій, круглих столів, фінансування різних програм, публікування і розповсюдження літератури, надання консультацій, організації виховних проєктів. Такі заходи давали змогу сприймати демократію як цінність більшістю громадян, підвищували ступінь їхньої політичної освіченості, сприяли формуванню політичної еліти на демократичних засадах.

Виокремлено позитивний вплив досвіду побудови громадянського суспільства у США. Вказано на особливу увагу діаспори до проблем дотримання прав людини і української нації в Україні, корумпованості влади, заангажованості та заполітизованості судового процесу, а також на актуалізацію цих питань на міжнародних конференціях, зустрічах і переговорах з офіційними особами. За активної участі діаспорних інституцій реалізовувалися проєкти громадської освіти і громадського інформування, а також спостереження за передвиборчими кампаніями у 1991, 1994, 1998, 2002, 2004, 2006, 2007 і 2010 р.

Наголошено на активності української громади США у 2004 р., зокрема, у напрямі надання фінансової допомоги, проведення маніфестацій у різних містах США (Чикаго, Вашингтон, Нью-Йорк, Кровфорд та ін.) на підтримку «помаранчевої революції» тощо. Зазначено, що в 2010–2011 рр. українська діаспора США вбачала негативні тенденції у демократичному розвитку Української держави, які виявилися в обмеженні свободи преси, утисках громадян і зростанні впливу влади на судову систему. З метою протидії Українська національна інформаційна служба, Український конгресовий комітет Америки, Українсько-американська координаційна рада, Союз українок Америки проводили зустрічі з представниками уряду США, акції протесту, а також влаштовували офіційні звернення до Президента України і парламенту.

Доведено, що в 1991–2011 рр. українська діаспора США брала активну участь у реалізації соціально-економічної політики Української держави. Пріоритетною галуззю визначено медицину. За вказаний період Фонд допомоги дітям Чорнобиля, «Фонд Чорнобиля» Союзу українок Америки, Злучений українсько-американський допомогивий комітет і окремі меценати забезпечили

лікарні медичним обладнанням, закупили медикаменти, провели освітні ініціативи у галузі охорони здоров'я і медицини на загальну суму 95 млн 850 тис. дол. США. За сприяння Українського конгресового комітету Америки США надали матеріальну допомогу постраждалим від Чорнобильської катастрофи у розмірі понад 100 млн дол. На фінансування нового укриття на Чорнобильській АЕС українська громада і уряд США пожертвували 1 млрд 40 млн дол. Значна увага з боку української діаспори США надавалася проблемам соціального сирітства в Україні, подолання наслідків стихійних лих, аварій на шахтах та ін.

З'ясовано, що першу матеріальну допомогу як від уряду США, так і діаспори зокрема, використано на розроблення плану приватизації (1994 р.); підготовку проекту нового Земельного кодексу України (1994 р.); постачання Національному банку України комп'ютерного обладнання (1994 р.); навчання українських спеціалістів банківської справи, агробізнесу та менеджменту; підписання угод з головами міських рад щодо впровадження сучасних технологій і систем муніципального управління і фінансів. У 1999 р. члени Конгресового українського кокусу підтримали пропозиції Президента США щодо надання фінансової допомоги Україні, яка у 2000 р. становила 219 млн дол. Загалом за період 1990–2011 рр. Україна отримала від США 3 млрд 336 млн дол. Чималий сегмент для підтримки економічного розвитку Української держави становили фінансові пожертви громадських організацій українців США, окремих меценатів. Предметом уваги також визначено лобювання економічних інтересів України в урядових структурах США, в тому числі щодо розвитку відновлюваних джерел енергії. Окреслено використання фінансово-економічного потенціалу діаспори у відродженні кооперації в Українській державі. Наголошено, що представники української еміграції в США намагаються сприяти розвитку аграрного комплексу України шляхом формування фермерських господарств з використанням здобутого у США досвіду, фінансового капіталу та інноваційних технологій.

У роботі виокремлено пріоритетні напрями гуманітарного співробітництва з Українською державою. Акцентовано на культурній і науково-освітній співпраці. Серед основних векторів діяльності діаспори вказано на зусилля щодо формування нового покоління національної інтелігенції в Україні. Українські вчені завдяки підтримці діаспори були «введені» у контекст світової науки, стали повноправними учасниками міжнародних конкурсів на отримання дослідницьких грантів США. За активної підтримки діаспори стали можливими відродження і діяльність наукових і освітніх інституцій в Україні. З'ясовано, що значний масив бібліотечних, музейних, документальних колекцій надходить до України від представників діаспори, що є важливим складником історико-культурної спадщини й сприяє відновленню історичної пам'яті українського народу. Серед головних проблем, якими займається діаспора, виокремлено дослідження Голодомору 1932–1933 рр. Проаналізовано загалом роль української діаспори у розвитку українського спорту, мистецтва, популяризації національної культури.

У четвертому розділі «Українська діаспора у формуванні міжнародного іміджу України» досліджено внесок діаспори у визнання США незалежності України і з'ясовано вплив діаспори на розвиток міждержавного співробітництва, визначено її роль у захисті національних зовнішніх і внутрішніх інтересів й утвердженні Української держави на світовій арені.

Доведено, що після проголошення державної незалежності України представники української діаспори шляхом оприлюднення достовірних фактів сприяли, щоб самостійну Україну розглядали у світі як запоруку стабільності в Європі. Координаційний комітет допомоги Україні, Український конгресовий комітет Америки, Український народний союз та інші організації формували громадську думку американського суспільства, організовуючи мітинги, маніфестації. Крім безпосереднього тиску на адміністрацію Президента США Дж. Буша, Український конгресовий комітет Америки звертався за допомогою до прихильників українства у Конгресі США.

З'ясовано, що відкриттю українського дипломатичного представництва у США посприяла діаспора. Важливим внеском було придбання приміщень для Посольства України у Вашингтоні і консульств у Нью-Йорку й Чикаго. На ці потреби Фонд підтримки дипломатичних представництв зібрав 1 млн 700 тис. дол. Наголошено на ролі Конгресового українського кокусу, завдання якого полягало в ознайомленні США та інших країн світу з позитивним образом України, завоюванні політичних союзників, сприянні розвитку міждержавних відносин.

Упродовж 1991–2011 рр. українська діаспора намагалася впливати на розвиток міждержавного співробітництва між Україною та США, підтримуючи контакти з виконавчою та законодавчою гілками влади в американському уряді. За сприяння членів Конгресового українського кокусу та Палати представників Конгресу США здійснювалася міжпарламентська співпраця. Активна інформаційна діяльність українських діаспорних установ, у тому числі на території ООН, була спрямована, насамперед, на поширення правди щодо прагнення українського народу розбудувувати незалежну державу. Одним із способів виконання цієї місії стали «Українські дні в Конгресі США», які відбуваються щорічно у Вашингтоні, починаючи з 2005 р., з ініціативи Української національної інформаційної служби. Метою такого проекту є ознайомлення з основними чинниками у сфері формування політики США щодо України, з поглядами на сучасну ситуацію та перспективи розвитку відносин між двома країнами, а також зустрічі з представниками своїх регіонів у Палаті представників та Сенаті США.

Зазначено результати участі діаспори у зовнішньополітичній діяльності Української держави. У 2008 р. договірна база між Україною та США поповнилася надзвичайно важливим документом – Хартією про стратегічне партнерство та безпеку. За підтримки США українська сторона досягла прогресу у відносинах з НАТО, отримавши в квітні 2008 р. перспективу для членства, у грудні того самого року – аналогічний до ПДЧ формат подальшої підготовки до вступу в НАТО – Річні національні програми. Упродовж 2010–

2011 рр. діалог розгортався щодо ролі України у стабілізації відносин на європейському континенті та майбутніх відносин між країнами Сходу і Заходу.

Наголошено, що основні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам України. Конгресовий український кокус, Українська національна інформаційна служба, Український конгресовий комітет Америки, мережа інших організацій проводять активну діяльність, спрямовану на висвітлення основних проблем українців, забезпечення міжнародного іміджу України.

У **Висновках** узагальнено результати дисертаційної роботи і сформульовано основні положення, винесені на захист.

Історіографічний аналіз засвідчив, що обрана проблема не має спеціального висвітлення в українській і зарубіжній історичній науці. Здебільшого науковці основну увагу приділяли окремим аспектам співпраці між діаспорою США та Україною. Сьогодні відсутня праця, в якій було б комплексно проаналізовано взаємодію діаспори з історичною Батьківщиною упродовж 1991–2011 рр., визначено внесок у державотворчі процеси, проаналізовано вплив на політику країни поселення. Запроваджені до наукового обігу джерела дали змогу відтворити цілісну картину здійснення співпраці у сферах політики, економіки, культури та дипломатії.

Дослідження підтвердило, що українська діаспора США посідає значне місце в суспільному житті країни поселення, у неї наявні можливості для самореалізації та репрезентації українства як повноцінної спільноти у світі. Володіючи матеріально-фінансовими ресурсами, науковими і технічними досягненнями, розвинувши відповідну мережу інституцій, зберігаючи власну ідентичність, маючи вплив на вищі органи влади й управління країни поселення, вона сприяє поширенню інформації про українство, лобіює внутрішні та зовнішні інтереси України. За період перебування у США українці розбудували широку мережу інституцій. У США діють 13 політичних українських організацій, 12 професійних товариств, 29 кредитних спілок, 4 страхові товариства, 3 молодіжні організації, 3 жіночі спілки тощо. Саме цей феномен української еміграції забезпечив активну інформаційну, політичну, інтелектуальну, фінансову, дипломатичну підтримку державотворчих процесів в Україні упродовж 1991–2011 рр.

Із проголошенням незалежності Української держави діяльність української діаспори США було переорієнтовано у напрямку сприяння державотворчим процесам в Україні. Упродовж 1991–2011 рр. українська діаспора США займала активну позицію у демократизації і трансформації Української держави. Організація конференцій, круглих столів, фінансування різних програм, розповсюдження літератури, проведення консультацій, реалізація виховних проектів вплинули на сприйняття громадянами України демократії як цінності, підвищили ступінь їхньої політичної освіченості, дали можливість робити власний вибір усвідомлено, сприяли формуванню політичної еліти, яка сповідує демократичні цінності. Велике значення для реалізації демократичних перетворень в Україні має особлива увага діаспори до проблеми дотримання прав людини й актуалізація цього питання на

міжнародних конференціях, зустрічах і переговорах з офіційними особами, у ході міжпарламентської співпраці. Така діяльність діаспори дає змогу дотримуватися демократичного вектора розвитку, набувати політичним інститутам не тільки демократичної форми, а й змісту. Важливе значення у розбудові незалежної і демократичної України має фінансова допомога з боку організацій українців США з метою формування матеріально-технічної бази демократичних сил.

Українська діаспора США є політичним лобі у країні перебування для прийняття економічних рішень щодо України. Використання її потенціалу дало змогу скасувати поправку Джексона–Веніка, підтримати вступ нашої країни у СОТ, надати економіці «ринкового статусу», розвивати кооперативний рух, збільшити обсяги торгівлі та інвестицій у державу. Пріоритетними напрямками у соціальній сфері стали: медицина, захист громадян України від наслідків стихійних лих, трагічних обставин, соціальне забезпечення дітей-сиріт, попередження проблем захворюваності українців тощо. Одним з основних соціальних проектів діаспори є допомога у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи 1986 р. Взаємодія у соціально-економічній сфері дає змогу вказати на наявність значних здобутків і потенціалу для більш ефективної співпраці. Участь діаспори в процесах державотворення є можливою завдяки активній роботі інституцій, товариств, спілок, фінансовій підтримці О. і Т. Антоновичів, З. та Н. Матківських, І. Фізера, М. і І. Коців, Г. Малиновського, Н. і Б. Ковалів, Д. Могена, Я. Шепелявця, М. Позняка, Г. Величка, Г. Вагнера, Т. Матерни, Я. і О. Дужих та ін.

Важливу роль у реалізації співпраці в гуманітарній сфері відіграли школи українознавства, українознавчі центри, музеї, бібліотеки, громадські організації, науково-дослідні установи й інші структури. За їхнього сприяння відбуваються численні акції, які дають змогу українській культурі інтегруватися у світовий простір, сприяють її популяризації. Взаємовигідним є обмін студентами і викладачами, зарахування на навчання до науково-освітніх центрів США, надання грантів, стипендій і інших наукових дотацій ученим, що забезпечує певний прорив у цьому напрямі діяльності. Діаспора популяризує досягнення української літератури, мистецтва тощо. Повернення культурних цінностей в Україну дало змогу опрацювати раніше замовчувані сторінки української історії, розвивати національну культуру.

Основні напрями співпраці української діаспори з офіційними установами США відповідають внутрішнім і зовнішнім інтересам Української держави. Конгресовий український кокус, Українська національна інформаційна служба, Український конгресовий комітет Америки та інші організації проводять активну діяльність, спрямовану на забезпечення основних потреб українців і позитивного іміджу держави. Інформаційна діяльність, у тому числі на території ООН, сприяє поширенню об'єктивної інформації серед представників міжнародних організацій, органів влади і мас-медіа США про прагнення українського народу розбудувувати власну незалежну державу і виробити стратегію, спрямовану на європейську інтеграцію, забезпечення міжнародної безпеки та створення світу, вільного від ядерної зброї.

Здійснений аналіз участі діаспори в державотворчих процесах в Україні і гальмівних чинників забезпечення цієї співпраці свідчить, що недостатньо реалізовано потенціал діаспори з огляду використання досвіду організації ринкової економіки, реформування аграрного комплексу, енергетичної галузі, в процесі побудови громадянського суспільства, запозичення науково-технічних здобутків діаспори не лише для розвитку гуманітарних наук, а й фундаментальних соціально-економічних досліджень, новітніх технологій тощо.

Як підсумок зазначимо, що у дисертаційній роботі цілісно й об'єктивно проаналізовано участь української діаспори в державотворчих процесах, що відбуваються в Україні. Це дає змогу стверджувати, що українці США є рушійною силою, яка впливає на політику країни перебування, відстоюючи національні інтереси й прагнення українства; бере активну участь у державотворенні, демократизації і трансформації України; здійснює відповідно до можливостей співпрацю у соціально-економічній та гуманітарній сферах.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

I. Статті у фахових виданнях

1. Недошитко І. Внесок українських емігрантів США періоду Другої світової війни в розвиток культури незалежної України / І. Недошитко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія : Історія. – 2005. – Вип. 2. – С. 246–249.
2. Недошитко І. Внесок української діаспори Сполучених Штатів Америки у розвиток української літератури та мистецтва в умовах незалежної України / І. Недошитко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія : Історія. – 2005. – Вип. 3. – С. 169–174.
3. Недошитко І. Інформаційний простір українців у США / І. Недошитко // Гілея : науковий вісник : Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 58. – С. 688–696.
4. Недошитко І. Роль церкви в житті української діаспори США (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) / І. Недошитко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. – 2012. – № 10(235). – С. 63–73.
5. Недошитко І. Кількісний та якісний склад української діаспори в США наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. / І. Недошитко // Історичні записки : Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 33. – С. 151–197.
6. Недошитко І. Роль української діаспори США в економічному розвитку України (1991–2011 рр.) / І. Недошитко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2012. – Вип. 2. – С. 191–197.

II. Матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій

7. Недошитко І. Діяльність українознавчих центрів Західної Європи та Австралії (1991–2001 рр.) / І. Недошитко // Ми українці, ми – українські : [матеріали Буковинської науково-практичної конференції, (м. Чернівці, 2 листопада 2007 р.)]. – Чернівці–Вижниця : Черемош, 2007. – С. 218–224.
8. Недошитко І. Внесок д-ра Романа Смика в збереження та повернення на Батьківщину творчої спадщини Богдана Лепкого / І. Недошитко // Проблеми інтерпретації творчої спадщини Богдана Лепкого : [матеріали міжнародної наукової конференції (Тернопіль, 2–3 листопада 2007 р.)] / [за ред. М. Ткачука, Н. Білик]. – Тернопіль : Рада, 2007. – С. 360–364.
9. Недошитко І. Участь української діаспори США та Австралії у розвитку загальнонаціональної науки / І. Недошитко // Український вимір : [міжнародний збірник інформаційних, освітніх, науково-методичних статей, матеріалів з України та діаспори]. – Чернігів, 2008. – Ч. 7. – С. 531–540.
10. Недошитко І. Українська діаспора в США : кількісний та якісний склад / І. Недошитко // Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин : [статті та матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Г. Л. Боднарєвського (Луганськ, 12–13 квітня 2011 р.)] / [за ред. М. С. Бур'яна]. – Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. – С. 239–244.
11. Недошитко І. Внесок українця з Поділля у розвиток світової науки та збереження національних традицій / І. Недошитко // Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури : [матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Хмельницький, 17–18 березня 2011 р.)]. – Хмельницький : ПП Заколотний М. І., 2011. – С. 279–283.
12. Недошитко І. Українознавчі наукові студії в США / І. Недошитко // Актуальні проблеми історії, археології та етнології / [за ред. С. В. Ковальського]. – Одеса : ФЛП «Фридман А. С.», 2011. – С. 129–132.
13. Недошитко І. Участь української діаспори Сполучених Штатів Америки в церковно-релігійному житті нашого краю / І. Недошитко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення)» / [за заг. ред. проф. І. С. Зуляка]. У двох частинах. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Ч. I. – С. 120–123.
14. Недошитко І. Спонсорська допомога українців США в організації дипломатичних представництв (поч. 90-тих рр. XX ст.) / І. Недошитко // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : [матеріали всеукраїнської наукової конференції (м. Дніпропетровськ, 7–8 жовтня 2012 р.)] : у 2 ч. – Ч. II / [наук. ред. О. Ю. Висоцький]. – Дніпропетровськ : Свідлер, 2012. – С. 120–122.

АНОТАЦІЯ

Недошитко І. Р. Українська діаспора США у державотворчих процесах в Україні (1991–2011 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.01 – історія України. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2013.

У дисертації здійснено комплексне дослідження форм і напрямів співпраці української діаспори США з історичною Батьківщиною, розкрито їх суть і значення для державотворчих процесів в Україні упродовж 1991–2011 рр. Шляхом дослідження маловідомих аспектів історії української еміграції США визначено організаційні можливості, що сприяли налагодженню співпраці, консолідації еміграції та збереженню ідентичності, національної свідомості. Визначено акції діаспори США, скеровані на демократизацію Української держави, передачу досвіду побудови громадянського суспільства. Розкрито фінансово-економічний потенціал діаспори, з'ясовано його роль у реформуванні економічного розвитку незалежної України, висвітлено соціальні ініціативи діаспори, їх значення для сучасного державотворення. Доведено роль української діаспори США у визнанні цією державою незалежності України та визначено її внесок у формування міжнародного іміджу України .

Ключові слова: українська діаспора США, державотворчі процеси, ідентичність, трансформація, демократизація, фінансово-економічний потенціал, соціальні проекти, міжнародний імідж.

АННОТАЦИЯ

Недошитко И. Р. Украинская диаспора США в государственно-созидательных процессах в Украине (1991–2011 гг.). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2013.

В диссертации осуществлено комплексное исследование форм и направлений сотрудничества украинской диаспоры США с исторической Родиной, раскрыта их сущность и значение для государственно-созидательных процессов в Украине на протяжении 1991–2011 гг. Путем исследования малоизвестных аспектов истории украинской эмиграции США определено организационные возможности, которые способствовали налаживанию сотрудничества, консолидации эмиграции и сохранению этнокультурной идентичности, национального сознания. Исследованы акции диаспоры США, направленные на трансформацию и демократизацию украинского государства, передачу опыта построения гражданского общества. Очерчено финансово-экономический потенциал диаспоры и его роль в реформировании экономического развития независимой Украины, отражены социальные инициативы диаспоры, их значение для современного государства. Доказано участие украинской диаспоры США в признании этим государством независимости Украины, показано роль диаспоры в защите внешних интересов страны.

Ключевые слова: украинская диаспора США, государственно-созидательные процессы, национальная идентичность, трансформация,

демократизация, экономический потенциал, социальные проекты, международный имидж.

ANNOTATION

Nedoshytko I. G. Ukrainian diaspora of USA in the state building processes in Ukraine (1991–2011 years). – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of historical sciences, speciality 07.00.01 – History of Ukraine. – Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University of Ternopil, 2013.

The thesis presents a comprehensive study of the interaction of Ukrainian diaspora with historic homeland during 1991-2011 s, defines its contribution to state building processes, analyses the influence on the political of the country of settlement. Sources introduced into scientific usage allowed to restore a complete picture of the implementation of cooperation in politics, economy, culture and diplomacy.

It has been determined that Ukrainians have built a wide network of social, political, religious, cultural, educational, financial, professional institutions during the period of stay in the U.S. Thus, there are 13 Ukrainian political organizations, 12 professional societies, 29 credit unions, 4 insurance companies, 3 youth organizations, 3 women's associations, etc. in the U.S. They are factors to preserve Ukrainian identity together with schools of Ukrainian Studies, Ukrainian media space and churches. At the time the local Ukrainian communities play an important role in social and cultural life of these regions. This very phenomenon of Ukrainian immigration to the U.S. has provided active political, intellectual, financial, diplomatic support of the state processes in 1991-2011 s. The activity of Ukrainian diaspora was redirected toward promoting state building processes in our country after Ukraine's gaining the independence.

It has been confirmed that Ukrainian diaspora took an active position on the need for democratization and transformation of Ukrainian society during 1991-2011 s. The role of its aid has been identified in the thesis: the organization of conferences, round tables, funding of various programs, distribution of literature, consulting, educational projects, etc.

Cooperation in the social issues is characterized by activities directed towards the protection of citizens of Ukraine from natural disasters, tragic circumstances, social problems, inadequate legal and social protection of orphans and prevention of disease problems of Ukrainians etc. One of the major social projects of diaspora in its help in the elimination of the consequences of the Chernobyl disaster in 1986. An important role in the implementation of social programs by the Children of Chernobyl Relief Fund has also been proved. A large part of Ukrainian Americans gave medical aid to certain regions, institution that reflects both the sophistication of cooperation in the field of medicine and the availability of relevant professional institutions in the United States. The thesis reveals the role of NGOs in the elimination of the problems associated with orphan hood. Ukrainian diaspora is an important political lobby in the host country for making economic decisions regarding Ukraine. The usage of its potential allowed to create conditions for

investment in Ukraine's economy, to cancel the Jackson-Vanik amendment, to support the country's affiliation to the WTO, to give the economy its «market economy status», to develop the cooperative movement and to increase trade with the Ukrainian state.

Cooperation in the scientific, cultural and educational spheres allows to show the evidence of significant achievement and the potential for more effective cooperation. Schools and Centres o Ukrainian Studies, museums, libraries, NGOs, research institution and other structures played an important role in the implementation of contacts in science and educational sector. With their assistance there take place numerous actions that allow. Ukrainian culture to integrate into world space and promote its popularity. Return of Cultural Property to Ukraine allows to study previously hushed episodes of Ukrainian history and to develop national culture.

It has been traced that the main areas of cooperation with Ukrainian diaspora with the official U.S. agencies meet internal and external interests of Ukraine. It is also emphasized that the Congressional Ukrainian Caucus, Ukrainian National Information Service, the Ukrainian Congress Committee of America, and other organizations conduct activities aimed at ensuring the basic needs of Ukrainians and positive image of the Ukrainian state. The role of diaspora has been singled out in recognition of Ukraine and formation of its diplomatic structures. It is shown that with the efforts of Ukrainian Americans 1 million 700 thousand dollars has been collected for the redemption of the premises of diplomatic missions in Washington, New York and Chicago. Information activities, including in the United Nations, promote the spreading of objective information among representatives of international organizations, governments and U.S. media about the aspirations of the Ukrainian people to build their own independent state and develop a strategy aimed at European integration, international security and creation of the world free of nuclear weapons.

The analysis of use of the diaspora in the state building process in Ukraine and of inhibitory factors of this collaboration has showed that the potential of the diaspora has not been exploited fully in the context of usage of the experience of market economy reforms in the agrarian and energy sectors, in the process of building a civil society, involvement of scientific and technical achievements of the diaspora not only for the Humanities, but the fundamental socio-economical researched and new technologies.

Thus, the thesis holistically and objectively analyzes the part of the Ukrainian diaspora in the state processes occurring in Ukraine. This affirms that the Ukrainians in the U.S. are the driving force influencing the policies of the host country, defending national interests and aspirations of the Ukrainians. They are actively involved in state building, democratization and transformation of Ukraine and cooperate according to their possibilities on the socio-economic and humanitarian issues.

Key words: Ukrainian diaspora, historical homeland, the state building processes, national identity, transformation and democratization of society, financial and economic potential, social projects and outside interests.

Підписано до друку 25.01.2013 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 129

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2б,
Тел. 8 (0352) 40-08-12
8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР №33 від 06 грудня 2007р.
СПД Созанський А. М.